Prawidla českého prawopiſu,

praktickými přjklady wyſwětlená,

pro

učitele čeſkých ſſkol,

zwláſſtě

pro kandidáty auřadu učitelſkého.

Prodáwagj ſe neváz. za 4 kr. ſtř.
wáz. na hřbetě w kůži za 7 kr. ſtř.

S neymiloſtiwěgſſj ſwobodau cjſ. král. Apoſſt. Miloſti.

W Praze, 1847.

W cjſ. král. ſkladu normálnjch ſſkolnjch knih
w Jeſuitſké ulici čjſl. 190—1.

Djl prwnj.

Mluwnická přjprawa.

Úwod.

§. 1. Člowěk wydáwá mluwnjmi nástrogi rozličné, článkowané zwuky. Widitedlná znaménka těchto článkowaných zwuků lidských gmenugeme **pjsmeny** nebo **litery**.

§. 2. Tyto pjsmeny slowau **samohlásky**, které se totiž samy o sobě, bez pomoci giné pjsmeny, dokonale wyslowiti dagj: **a, e, i** (ě), **y, o, u**; nebo **dwauhlásky**, dwě totiž rozdjlné samohlásky, které splynau dohromady tak, že se gednjm otewřenjm úst wyslowugj, a tudy ten dwogj zwuk nagednau slyšán býwá: **au, ay, ey**; nebo **sauhlásky**, pjsmeny, které samy sebau gasného zwuku nedáwagj, ale teprw pomocj některých samohlásek ho nabýwagj: **b, h, m, p.**

Sauhlásky slugj dle wyslowenj bud

a) twrdé; ty gsau: **d, h, ch, k, n, r, t**; nebo

b) měkké; ty gsau: **c, č, ď, g, ň, ř, ss, ť, ž**; nebo

c) obogetné, a ty gsau: **b, f, l, m, p, s, w, z**.

§. 3. Gedna nebo wjce pjsmen, nagednau wyslowených, slowe slabika (syllaba): o-lůw-ko, an-ge-lo-wé, bych. W každé slabice musj býti samohláska; někdy zastupuge **l** a **r** mjsto samohlásky, gako: m**l**s-ný, au-p**l**-ný, tw**r**-dý, h**r**n-čjř.

§. 4. Gedna nebo wjce slabik, tak dohromady spogených, že něco wyznamenáwagj, sluge slowo: u p. brk, truhla, koš, stawenj.

Slowa gsau

a) gednoslabičná, pakli gen gednu slabiku magj, gako: dar, lew, mlat; magj-li wjce slabik, slowau mnohoslabičná, gako: no-ha, mlá-de-nec, roz-pu-sti-lec.

b) kmen, t. g. slowa, od nichž giná slowa pocházegj, gako: král, smrt, noc; která z kmenů těchto swůg půwod berau, gmenugeme odwozená, gako: králowstwj; nesmrtedlný, usmrtiti; nočnj, ponocný. Odwozowánj děge se pomocj některých slabik, které, pakli stogj před kmenownjm slowem, předložky, pakli po něm následugj, koncowky slowau. Tak

gsau w slowech: nesmrtedlný, ponocný, slabiky **ne** a **po** předložky, slabiky **dlný** a **ný** gsau koncowky.

c) gednoduchá nebo složená. Tato sestáwagj ze dwau nebo wjce slow, z nichž sice každé o sobě něco znamená, ale která w spogenj wssecka gen gednu wěc wyznamenáwagj, u p. Žiwo-bytj, wino-hrad, sto-letj.

§. 5. Gedno nebo wjce slow, spogených tak, aby auplný smysl měla, nazýwáme sadu (průpowěd). U p. Hřjmá. Slunce swjtj. Neposlussný bogj se trestu. Za času knjžete Oldřicha žil w Čechách sw. paustewnjk Prokop.

Sady gsau

a) hlawnj a pobočnj. Sada, která ginau wyswětluge, slowe pobočnj; ta, která se takowými pobočnjmi sadami wyswětluge, sluge sada hlawnj. U p. Wlasstowky, wracugjce se k nám, zwěstugj garo.

b) nápowěd a dopowěd. Gsau-li dwě sady tak auzce s sebau spogeny, že, má-li býti smysl plný, prwnj sadu uslyssew, hned také druhau očekáwám: tu slowe prwnj sada nápowěd, druhá dopowěd. U p. Pakli přjliš mnoho olege do lampy nalegeš, zhasne swětlo. Ač bylo we dne, neostýchal se krásti. Kdyby nebylo skrýwače, nebylo by zloděge.

§. 6. Rozličná slowa, z gakých každá řeč sestáwati může, gmenugeme částky řeči. Gest gich dewět:

1. Hlawnj slowo,
2. přjdawné slowo,
3. čjslo,
4. náměstka,
5. časoslowo,
6. přjslowce,
7. předslowce,
8. pogislowce,
9. citoslowce.

Některá z nich w mluwenj rozličně změňugeme, a ta změnitedlná, některá se ale w řeči nikdy neměnj, a ta nezměnitedlná gmenugeme. K oným patřj: Hlawnj slowo, přjdawné slowo, čjslo, náměstka, časoslowo; ostatnj k těmto. Toto slow w řeči proměňowánj sluge skloňowánj (uchylowánj), a pjsmeny neb slabiky, pomocj kterých se toto proměňowánj (skloňowánj) děge, slowau skloňowacj pjsmeny nebo skloňowacj slabiky.

Dřjwe o změnitedlných, potom teprw o nezměnitedlných částkách řeči gednati budeme.

Oddjl prwnj.

O změnitedlných částkách řeči.

Hlawa prwnj.

1. Hlawnj slowo.

§. 7. Slowa, kterými se něgaké osobě nebo wěci gméno dáwá, gmenugeme hlawnj slowa. U p. Čech, hoch, woda, krew, datel.

Hlawnj slowa gsau buď

a) wlastnj gména, t. g. gména, která se toliko gedné gediné osobě neb wěci dáwagj: u p. Wáclaw, Ludmila. Takowá gsau gména křticj, přjgměnj, gména národů, zemj, wrchů, řek, měst, wesnic, a t. d. U p. Swatý Ambrož. Turci. Krkonosse. Řeka Labe. Praha.

b) Obecná gména. Ta dáwáme těm wěcem, které pro gegich podobnost za stegné powažugeme: u p. žák, kregčj, tesař.

c) slowa, znamenagjcj něgakau wlastnost neb staw, který si od wěci samé oddělený mysljme, u p. pilnost, sličnost, hluchota.

§. 8. Na každém hlawnjm slowu slussj pozor dáti na 1) pohlawj, 2) počet a 3) pády.

1. Pohlawj gest troge: mužské, ženské, wěcnj. Gakého pohlawj které slowo gest, seznáš neylépe z obecného mluwenj; pro usnadněnj dáwáme k mužskému pohlawj slowjčko ten, k ženskému ta, k wěcnjmu to, u p. (ten) dům, (ta) wěž, (to) djlo.

2. Počet gest dwogj: gednotný a množný. Gednotný počet znamená gednu toliko osobu nebo wěc: stůl, kůň, dům; množný gmenuge wjce osob neb wěcj téhož způsobu: stoly, koně, domy.

Některá slowa magj také dwogitý počet, poněwadž o dwau řeč býwá, gako: ruce, ussi, nohy.

Některá slowa nemagj počet množný, gako: nenáwist, swědomj; některá nemagj gednotný, gako: pljce, kamna, klesstě.

3. Pády. Proměny slow na konci gmenugeme pády. Gest gich w každém počtu sedm. W kterém pádu něgaké slowo stogj, poznáwáme z následugjcjch otázek: Stogjt pád

1nj na otázku: Kdo? Co? Owce běžj. Strom roste.
2hý " " Čj? Koho? Čeho? Kniha mého bratra. Dostal dar od swé tety. Půl gablka.
3tj " " Komu? Čemu? Dones to kmotrowi. Učj se kowářskému řemeslu.

4tý na otázku: Koho? Co? Zawoley bratra. Nesu ty sljbené penjze.

5tý při wykřiknutj neb wolánj. Ó Bože!

6tý na otázku: O kom? O čem? Powjdá o udatném wogáku. Chodj o holi.

7mý " " S kým, čjm? Mluwil se swým nepřjtelem. Osidlem se oběsil.

§. 9. Wedu-li některé slowo w obogjm počtu skrze wssecky pády, řjká se, že ge skloňugi (uchylugj); ta práce sluge skloňowánj.

Wssecka hlawnj slowa neskloňugj se gednjm a týmž způsobem: máme pro ně ssest skloňowek.

§. 10. K prwnjmu skloněnj počjtáme slowa pohlawj

a) mužského, která se na twrdau nebo obogetnau (§. 2.) sauhlásku končj. Gsau buď žiwotná, gako: koželuh, had, pán, holub, bratr; nebo nežiwotná, gako: getel, klam, nos, low.

b) wěcnjho, wycházegjcj na o, poněwadž toto o wždy buď twrdá nebo obogetná sauhláska předcházj: bahno, žito, čelo, železo.

Skloňugj pak ſe takto:

Gednotný počet.

Muž. pohl. Žiw.	Muž. pohl. Nežiw.	Wěcnj pohl.
Had	Dub	Slowo
hada	dubu	ſlowa
hadu (owi)	dubu	ſlowu
hada	dub	ſlowo
hade!	dube!	ſlowo!
hadu	dubu	ſlowu (ě)
hadem.	dubem.	ſlowem.

Množ. počet.

Muž. pohl. Žiw.	Muž. pohl. Nežiw.	Wěcnj pohl.
hadi (owé)	duby	ſlowa
hadů (ůw)	dubů (ůw)	ſlow
hadům	dubům	ſlowům
hady	duby	ſlowa
hadi!	duby!	ſlowa!
hadech	dubech	ſlowech
hady.	duby.	ſlowy.

Pozn. 1. W množ. počtu přecházjwá **h** w **z**, **ch** w **ſſ**, **k** w **c**, **r** w **ř**, gako: podru**h**, podru**z**i; leno**ch**, leno**ſſ**i; žebrá**k**, žebrá**c**i; ſlužebnj**k**, ſlužebnj**c**i; brat**r**, brat**ř**i.

Pozn. 2. Kdo w 7. pádu množ. počtu mjſto **y** řjkal by **ama**: hadama, holubama .... ſſpatně čeſky by mluwil.

§. 11. K druhému ſkloněnj počjtáme ſlowa

a) mužſk. pohlawj, wycházegjcj na ſauhláſku měkkau. (§. 2.) I ta gſau buď žiwotná nebo nežiwotná, u p. Myſliwe**c**, teſa**ř**, ků**ň** — klj**č**, ko**š**, pláſſ**t**.

b) wěcn. pohlawj, wycházegjcj na **e** (**ě**), poněwadž před tjm **e** (**ě**) nikdy twrdé ſauhláſky mjti nemohau. U p. pol**e**, wol**e**, děw**če**, hauſ**e**, plé**mě**.

Skloňugj ſe takto:

Gednotný počet.

Muž. pohl. Žiw.	Muž. pohl. Nežiw.	Wěc. pohl.
Muž	Meč	Moře
muže	meče	moře
muži	meči	moři
muže	meč	moře
muži!	meči!	moře!
muži	meči	moři
mužem	mečem.	mořem.

Množný počet.

Muž. pohl. Žiw.	Muž. pohl. Nežiw.	Wěc. pohl.
Muži	meče	moře
mužů	mečů	mořj
mužům	mečům	mořjm
muže	meče	moře
muži!	meče!	moře!
mužjch	mečjch	mořjch
muž**i**.	meč**i**.	moř**i**.

Pozn. 1. Gména mladých lidj a zwjřat magj w 2. pádu gedn. počtu **ete**, w 1. pádu množ. počtu **ata**, gako: tele, tel**ete**, tel**ata**; kuře, kuř**ete**, kuř**ata**, Tak i paupě, daupě, chwoſſtě, a g.

Pozn. 2. Djtě má w 1. pádu množ. počtu děti, někdy djtky. Nebe má nebeſa.

§. 12. K třetjmu ſkloněnj patřj gména ženſkého pohlawj, která nemagj na konci ſamohláſku, gako: ko**ſt**, ze**ď**, twá**ř**, ſr**ſt**, pe**c**, žlu**č**, moſa**z**. Magj w 2. pádu gedn. počtu wždy **i**, čjmž ſe od pátého ſkloněnj rozeznáwagj.

Skloňugj ſe takto:

Gedn. poč.	Množ. poč.
koſt	koſti
koſti	koſt**j**
koſti	koſtjm
koſt	koſti
koſti!	koſti!
koſti	koſtech
koſtj.	koſt**mi**.

Pozn. Kdoby w 2. pádu množ. počtu mjſto koſt**j** řjkal koſt**jch**, ſſpatně čeſky by mluwil.

§. 13. K čtwrtému ſkloněnj patřj ſlowa ženſk. pohlawj, wycházegjcj na **a**, gako ryb**a**, koled**a**, ſtodol**a**. Na **a** wycházegjcj ſlowa mužſkého pohlawj gdau podlé nj w počtu gednot., a magj w 3. a 6. pádu **owi**; w množ. počtu gdau podlé ſkloněnj prwnjho. U p. Zahrádk**a**, Zahrád**kowi** — zahrádk**a**, zahrád**ce**; wládyk**a**, wlády**kowi**, wládyk**owé**, a g.

Slowa tohoto ſkloněnj ſkloňugj ſe takto:

ryba	ryby
ryby	**ryb**
rybě	rybám
rybu	ryby
rybo!	ryby!
rybě	rybách
rybau.	ryb**ami**.

§. 14. K pátému ſkloněnj patřj ſlowa ženſk. pohlawj, wycházegjcj na **e** (ě). Některá to **e** w 1. pádu gednot. počtu pohlcugj, gako: konew, mřjž, láhew; ale wſſecka magj w 2. pádu gednot. počtu **e**, čjmž ſe od 3tj ſkloňowky rozeznáwagj.

Skloňugj ſe takto:

země	země
země	zem**j**
zemi	zemjm
zemi	země
země!	země!
zemi	zemjch
zemj.	zeměmi.

Pozn. Gména měst a wesnic magj w 3. pádu množ. počtu **ům**, gako: Budĕgowice, Budĕgowicům; Prachatice, Prachaticům.

§. 15. K ssestému skloněnj dáš wssecka na **j** wycházegjcj slowa wěcnjho pohlawj, gako: znamenj, klenj, psanj, a g.

Skloňugj se takto:

Gedn. poč.	Množ. poč.
psanj	psanj
psanj	psanj
psanj	psanjm
psanj	psanj
psanj!	psanj!
psanj	psanjch
psanjm.	psanjmi.

Pozn. Ruce, nohy, oči, ussi, magj, pakli gen 2 wěci wyznamenáwagj, i dwogitý počet: 1. a 4. pád: oči, ruce, 2. a 6.: očj, rukau, 7.: rukama, očima; ale pakli gest řeč o wjce než o dwau, skloňugj se w počtu množném.

Hlawa druhá.

2. Přjdawné slowo.

§. 16. Přjdawná slowa gmenugeme ta slowa, která wlastnost něgaké osoby nebo wěci ukazugj: u p. zelený kabát, wysoká wěž, malé okno.

Každé přjdawné slowo musj se se swým hlawnjm slowem w pohlawj, w pádu a w počtu srownáwati,

t. g. kterého pohlawj gest slowo hlawnj, toho gest i k němu patřjcj přjdawné: u p. Dobrá kráwa gest dobrý přjnos do hospodářstwj.

Při slowech přjdawných na dwě wěci pozor dáti slussj: na *a*) skloňowánj, a na *b*) stupňowánj přjdawných gmen.

a.

§. 17. Přjdawná gména gsau trogjho způsobu, i magj tři skloňowky:

1. s twrdým wýchodem: **ý, á, é**: dobrý, maudrý, prudký, mjrný. Skloňugj se takto:

Gedn. počet.

dobrý	dobrá	dobré
dobrého	dobré	dobrého
dobrému	dobré	dobrému
dobrého (ý)	dobrau	dobré
dobrý!	dobrá!	dobré!
dobrém	dobré	dobrém
dobrým	dobrau	dobrým.

Množ. počet.

dobřj	dobré	dobrá
dobrých	dobrých	dobrých
dobrým	dobrým	dobrým
dobré	dobré	dobrá
dobřj!	dobré!	dobrá!
dobrých	dobrých	dobrých
dobrými	dobrými	dobrými.

Pozn. 1. Přjdawné slowo, stogjcj při žiwotném hlaw. slowu w prwnjm pádu množ. počtu, proměňuge w koncowkách **h** w **z**, **ch** w **ss**, **k** w **c**, **r** w **ř**; tedy: ubozj žebráci, hlussj posluchači, prudcj koňowé, dobřj páni.

Pozn. 2. Dle tohoto wzoru gdau také ta přjdawná slowa, která gako hlawnj slowa užjwáme: poddaný, swatý, zlatý, komorná, poklasná, ponocná, parožné, spropitné, a t. p.

2. s měkkým wýchodem: **j, j, j**, gako: dnessnj, Božj, cizj, nárožnj, knjžecj, zagečj, hudebnj.

Skloňugj se takto:

Gedn. počet.

dnessnj	dnessnj	dnessnj
dnessnjho	dnessnj	dnessnjho
dnessnjmu	dnessnj	dnessnjmu
dnessnjho	dnessnj	dnessnj
dnessnj!	dnessnj!	dnessnj!
dnessnjm	dnessnj	dnessnjm
dnessnjm	dnessnj	dnessnjm.

Množ. počet pro wsse troge pohlawj stegný:

dnessnj
dnessnjch
dnessnjm
dnessnj
dnessnj!
dnessnjch
dnessnjmi.

Pozn. Dle toho wzoru gdau wssecky stupně, i některá hlawnj slowa, gako: Sixj, sudj, kočj, kregčj, podstarssj, a g.

3. Přiwlastňowacj na **ůw**, **owa**, **owo**, patřj-li wěc osobě mužské, a na **in**, **ina**, **ino**, patřj-li osobě ženské: u p. králůw, owa, owo; králownin, nina, nino; strýcůw, tetin, bratrůw, sestřin. Ta skloňugeme takto:

Gedn. počet.

králůw,	králow**a**,	králowo,
králowa,	králowy,	králowa,
králowu,	králowě,	králowu,
králowa,	králowu,	králowo,
králůw!	králow**a**!	králowo!
králowě,	králowě,	králowě,
králowým,	králowau.	králowým.

Množný počet.

králow**i**,	králow**y**,	králowa,
	králowých	
	králowým,	
králowy,	králowy,	králowa,
králowi!	králowy!	králowa!
	králowých,	
	králowými.	

Pozn. Dle tohoto wzoru gdau také mnohá přjdawná slowa, která sice přiwlastňowacj negsau, ale sauhláskau se skloňugj, gako: hoden, mocen, zdráw, rád, žiw, dlužen, powinen, aučasten, a g.

b.

§. 18. Přjdawná gména magj tři stupně:

1. prwnj, když se osoba nebo wěc s žádnau ginau nesrownáwá: dobrý dělnjk, krásná kwětina, pozorné djtě.

2. druhý, když se o gedné osobě nebo wěci prawj, že má na sobě wjce něgaké wlastnosti než druhá: lepssj dělnjk, krásněgssj kwětina, pozorněgssj djtě.

3. třetj, když se o gedné osobě neb wěci prawj, že má mezi mnohými gedné wlastnosti na sobě neywjce: neylepssj dělnjk, neykrásněgssj kwětina, neypozorněgssj djtě.

Stupeň druhý dělá se z prwnjho, proměněnjm koncowé samohlásky w **ssj** nebo **egssj**; tedy: twrdý, twrdssj; weselý, weselegssj; mocný, mocněgssj; modrý, modřegssj. Při twořenj druhého stupně se **h**, **ch**, **k**, **r** stupně prwnjho proměňuge, tedy: tu**h**ý, tužssj; ost**r**ý, ost**ř**egssj; hlu**ch**ý, hlušssj; hor**k**ý, hor**č**egssj.

Stupeň třetj děláme předloženjm slabiky **ney** před stupeň druhý; tedy: neysladssj, neylepssj, neymladssj, neyohyzdněgssj.

Pozn. 1. Některá přjdawná slowa gsau nedostatečná, t. g. nemagj žádné stupně, gako: slepý, zlatý, mosazný. — Mnohá nedělagj stupně podlé obyčegných prawidel těchto, a ta gmenugeme neprawidelná.

Takowá gsau: dobrý, lepssj; zlý, horssj; dlauhý, delssj; malý, menssj; weliký, wětssj.

Pozn. 2. Někdy dělagj se stupně přiwěssowánjm předložky pře před přjd. slowo, u p. přeweliký, přebohatý a t. p. — někdy přidáwánjm porownáwagjcjch slowjček; taká gsau: wjce postřjbřen; wysoce učený; welmi dobrý; mnoho wážený, a t. p.

Hlawa třetj.

3. Čjslo.

§. 19. Slowa, kterými mnohost wěcj určitěgi znamenáme, než se to množným počtem stáwá, gmenugeme početnj slowa, čjsla.

Čjsla dělme w čjsla

1. určitá, t. g. ta, která počet osob neb wěcj co neyzewrubněgi udáwagj, u p. ssest konj, dwa djly, osm osob; a na čjsla

2. neurčitá, t. g. ta, kterými se počet wěcj gen wůbec gmenuge, ale předce tak, že se množstwj gich poněkud poznati může, u p. málo, mnoho, několik, žádný, každý.

§. 20. Určitá čjsla rozwrhugeme w pět trjd. Gsauť čjsla

a) základnj, která stawjme na otázku kolik? Takowá gsau: geden, čtyry, osm, deset. Některá

z nich se skloňugj: geden gako přjdaw. slowa prwnjho způsobu (§. 17. 1.); dwa, tři, čtyry gak následuge:

pád 1. 4.	dwa	1. tři	čtyři, čtyry
— 2. 6.	dwau	2. třj	čtyř
— 3. 7.	dwěma	3. třem	čtyřem
		4. tři	čtyry
		5. tři!	čtyři, čtyry!
		6. třech	čtyřech
		7. třemi	čtyřmi.

ostatnj přibjragj w 2. 3. 6. 7. pádu i: u p. Před ssesti lety umřel. Řjkagj tam u pěti swjcnů. Patřil giž dewjti pánům. Pawlač na desjti slaupech. Osmi pjkami geg ubodali.

b) pořádnj ukazugj negen počet, ale i pořádek, w gakém wěci neb osoby za sebau gdau. Stáwagj na otázku: kolikátý? Skloňugj se gako přjdawná slowa. U p. Čtwrtek gest čtwrtý den w týhodnu. Bořiwog byl w Čechách prwnjm knjžetem křesťanským.

c) druhowá, na otázku kolikerý? U p. Mám osmerý oblek. Na duze wjdáme sedmerau barwu. — Skloňugj se gako přjd. slowa prwnjho způsobu. (§. 17. 1.)

d) opakowacj, na otázku kolikráte? Ta se neskloňugj; gsauť wlastně početnj přjslowce. Děláme ge přiwěsenjm koncowky kráte z čjsel základnjch. U p. Třikráte za den se ku klekánj zwonj. Každy žid musel putowati do Jerusalemského chrámu do roka třikráte.

e) násobowacj, na otázku kolikeronásobný? kolikeroduchý? Skloňugj se gako přjdawná prwnjho způsobu. (§. 17. 1.) U p. Gednoduchý ssat. Co gsem komu ublj̄žil, nahražugi měrau čtwernásobnau.

§. 21. Z neurčitých čjsel se málokterá uchylugj; podobagj se wjce přjslowcjm. Která gsau sklonitedlná, ta skloňugeme gako přjdawná slowa, gako: každý, wssecken, některý, žádný, mnohý.

Pozn. 1. Půl užjwáme gako hlawnj slowo; druhé při něm hlaw. slowo w 2. pádu státi musj, gako: půl dne; půl gablka; půl lokte.

Pozn. 2. Slowjčko dwé bráwáme za slowo hlawnj. Gde dle přjd. slow 1. způsob. wěcn. pohlawj. (§. 17. 1.) U p. Hlawa na dwé rozpoltěná. Wol si gedno ze dwého. Dáwali w oběť dwé hrdliček nebo dwé holaubátek.

Pozn. 3. Mjsto 21, 22 — 29 řjkáwali starj geden=, dwa= — dewětmecjtma.

Hlawa čtwrtá.

4. Náměstka.

§. 22. Náměstky gsau slowjčka, která mjsto hlawnjch slow stawjme, bychom tato opakowati nemuseli.

§. 23. Máme patero náměstek, a sice:

1. osobnj náměstky, které osobu znamenagj. W řeči rozeznáwáme trogj osobu: prwnj, která mluwj; druhau, ku které přjtomné se mluwj; třetj, o které nepřjtomné se mluwj; a tato gest pohlawj trogjho: mužského (on, oni), ženského (ona, ony), wěcnjho (ono, ona)

Tyto náměstky takto skloňugeme:

Gedn. počet.

gá	ty	on	ona	ono
mne	tebe	geho	gj	geho
mně (mi)	tobě, (ti)	gemu	gj	gemu
mne (mě)	tebe (tě)	geg, ho,	gi	ge
gá!	ty!	on!	ona!	ono!
mně	tobě	něm	nj	něm
mnau	tebau	njm	nj	njm.

Množ. počet.

my	wy	oni	ony	ona
nás	wás		gich	
nám	wám		gjm	
nás	wás		ge	
my!	wy!	oni!	ony!	ona!
nás	wás		nich	
námi	wámi		gimi (nimi).	

Pozn. 1. Sem patřj také zwrátná (zpátečnj) náměstka sebe, se. Ta obracj, co se děge, na předcházegjcj, giž podotknutau osobu, i hodj se ku wssem osobám. Skloňuge se gako

ty: u p. Lekl se. Ublj̈zil si. (sobě). Zaradowal se. Mrsstil sebau. Mluwj wždy gen o sobě.

Pozn. 2. K osobnjm náměstkám se mnohdy přidáwá sám, sama, samo. Třeba ge rozeznati od přjd. gména samý, samá, samé, ač s njm některé pády stegné má. U p. Djtě samo gesstě nechodj. Byl tam sám. Byla sama doma. Pili gsme samé wjno.

Pozn. 3. Náměstka on, ona, ono, měnj po předslowcjch swé **g** w **n**; řekneme tedy: za **n**ěho (ne za geho); k **n**j (ne k gj); od **n**j (ne od gj), a t. p.

2. Přjwlastňugjcj náměstky ukazugj, které osobě něgaká wěc patřj. Gsau: Můg, twůg, swůg, geho, gegj, náš, wáš, gegich. Srownáwagj se, gako přjdawná slowa (§. 16.), se swým hlawnjm slowem w pohlawj, w pádu a počtu.

Skloňugj se takto:

Gedn. počet.			Množn. počet.		
můg	má	mé	mogi	mé	má
mého	mé	mého		mých	
mému	mé	mému		mým	
mého	mau	mé	mé	mé	má
můg!	má!	mé!	mogi!	mé!	má!
mém	mé	mém		mých	
mým	mau	mým		mými.	

Dle toho wzoru gde také twůg, swůg; náš gako třetj osoba osobnjch náměstek; gegj gako přjd. slowa druhého způsobu (§. 17. 2.); geho a gegich se neskloňugj.

3. Okazowacj náměstky udáwagj osobu nebo wěc patrněgi, než se to osobnjmi náměstkami stáwá. Gsau: Ten, ta, to; onen, ona, ono; týž, táž, též; tentýž, tatáž, totéž. Ten sklоňuge se gako geden (§. 20.); tak i onen; týž gako slowa přjdawná prwnjho způsobu.(§. 17. 1.); w náměstce tentýž se obě částky sklоňugj: tohotéhož, tétéž, tomutémuž, a t. d.

Pozn. Tento wztahuge se wždy na bližšj osobu nebo wěc, onen na wzdáleněgšj. U p. Sw. Wáclaw a Boleslaw byli bratři: onen byl křesťan, tento wšak ctitel model pohanských.

4. Potažné náměstky. Těmi wztahugeme sadu na osobu nebo wěc dřjwe gmenowanau. Gsau: Který, genž, kdo, co. Gsau wždy w tom pohlawj a w tom počtu, w kterém gest slowo, na něž se wztahugj; ne také w témž pádu. U p. Gest málo lidj, kterým by pochwala milá nebyla. Dům, který gsme nedáwno zdědili, gest na spadnutj.

Který sklоňuge se gako přjd. slowo 1. způsobu; genž gako třetj osoba náměst. osobnjch. (§. 23.)

5. Otazowacj náměstky gsau ty, kterými se po něgaké osobě nebo wěci tážeme. Gsau: Kdo? Co? Gaký? Čj?

Kdo gest pro pohlawj mužské a ženské; co pro wěcnj. — Gaký sklоňuge se gako přjd. slowa 1. způsobu; gako přjd. slowa druhého způsobu čj; kdo, co, gak následuge:

Kdo?	Co?
koho, čj	čeho, čj
komu	čemu
koho	co
kdo?	co?
kom	čem
kým.	čjm.

Pozn. Slowjčkem kdo ptáwáme se po osobách, slowjčkem co po wěcech. U p. Koho to woláte? Komu to patřj? K čemu tu bylinu neseš?

Hlawa pátá.

5. Časoslowo.

§. 24. Časoslowa ukazugj, že něco gest, neb že se něco děge. U p. Rolnjk orá. Pastýř traubj. Padá snjh.

K časoslowům můžeme přistawiti osobnj náměstky: gá, ty, on, (§. 23. 1.); u p. (gá) nesu; (ty) woláš; (my) mrzneme; (wy) se honjte. Tyto náměstky ale w obyčegné řeči wynecháwáme.

§. 25. Při časoslowech na pateru wěc pozor dáti slussj: na a) osobu, b) časy, c) způsoby, d) smysl a e) časowánj.

a) Osoby gsau w každém počtu tři: prwnj (gá, my), druhá (ty, wy), třetj (on, ona, ono, oni, ony, ona). Osobnj náměstky přidáwáme gen tenkráte, když s důkladem časoslowo wyslowugeme. U p. Nesu, běžjš, sedj; gdeme, trpjte, ležau. A ty by gsi se chtěl protiwiti? Sestra půgde s námi: ty ostaneš doma.

Pozn. Časoslowa, která nemagj než třetj osobu gedn. počtu, gmenugeme bezosobná; takowá gsau: prššj, hřmj, bolj mě, a g.

b) Čas gest u časoslow trogj: přjtomný, prawj-li se, že se nynj něco děge, u p. wolám, pobjzj, klekáme; minulý, mluwj-li se o tom, co se giž stalo, u p. nesl, běžel, umřel; budaucj oznamuge, že něco teprw wykonáno býti má, u p. ponesu, zawolám, budu psáti.

c) Způsob gest u časoslow paterý:

1) oznamowacj wyslowuge něco za gisté; u p. Nemocný snássj wssecky bolesti trpěliwě;

2) spogowacj powjdá něco za negisto; nebo gen s wýmjnkau. U p. Kdyby byl na oheň pozor dal, nebylby zapálil;

3) rozkazowacj, kterým poraučjme nebo prosjme; u p. Gdi do sskoly. Dones to okno k sklenáři. Půgči mi penjze;

4) neurčitý gmenugeme časoslowo bez udánj osoby; u p. zdwihati, spáti, gisti; a

5) přestupowacj (přechodnjk), když se časoslowo gako přjdawné slowo potřebuge, spolu ale také čas ukazuge, u p. Geda do lesa, zwrhnul.

d) Smysl gest dwogj: činný, když osoba nebo wěc, o které se mluwj, sama něco činj, u p. Modljme se. Pták zpjwá; — a trpný, když se s osobau nebo wěcj, o njž mluwjme, něco děge, u p. Sw. Ludmila byla na rozkaz Drahomjry zaškrcena.

Pozn. Některá časoslowa nemagj trpný smysl, a ta slowau střednj; takowá gsau: státi, umřjti, ležeti, spáti, letěti, kauřiti, a g.

e) Když časoslowo we wssech osobách, časech, způsobech a w obogjm smyslu proměňugeme, řjkáme, že ge časugeme; děge-li se ta práce při mnohých časoslowech stegným způsobem, slowe časowánj.

§. 26. Aby se časoslowo, gak patřj, časowati mohlo, béře se ku pomoci časoslowo gsem, které proto také pomocné sluge. Toto pomocné časoslowo časugeme takto:

Oznam. způsob.	Spogow. způsob.
Přjtomný čas.	
Gsem	bych
gsi	bys
gest,	by,
gsme	bychom
gste	byste
gsau	by.

Minulý čas.

Byl, a, o, gsem	Byl, a, o, bych
gsi	bys
(gest),	by,
byli, y, a, gsme	byli, y, a, bychom
gste	byste
(gsau).	by.

Budaucj čas.

Budu	Budu
budeš	a t. d.
bude,	
budeme	
budete	
budau.	

Rozkaz. způsob. Neurčitý způsob.

Přjtomný čas.

Gedn. poč.	Bud (budiž)	Býti.
	bud,	
Množ. poč.	budme	
	budte	
	ať gsau.	

Přechodnjk.

Přjt. čas.	Minulý čas.	Bud. čas.
Gsa	Byw	Buda
gsauc	bywssi	budauc
gsauc,	bywssi,	budauc.
Množný počet.		
gsauce.	bywsse.	budauce.

Pozn. Gsi se často zkracuge w **s**, u p. Wjm, žes (že gsi) tu byl. — Chybně se řjkáwá, gseš mjsto gsi. — W minul. čase w 3. osobě gedn. a množ. počtu se gest a gsau obyčegně wynecháwá. U p. Byl (gest) w kostele. Byly (gsau) radowánky.

§. 27. Skoro wssecko časowánj děge se od způsobu neurčitého. Koncownj totiž slabika proměňuge se při twořenj času přjt. bud w **u** nebo w **gi**, nebo w **ám** nebo w **jm**; při minul. čase proměňuge se koncowka **ti** w **l**, a přidáwá se gsem. Budaucj čas tworj se trogjm způsobem: a) nebo se přidá k neurčitému způsobu budu, (a tu slowe čas složený,) u p. budu zwoniti; nebo se b) k přjtom. času něgaké předslowce předstawj, (a ten slowe gednoduchý,) u p. wyprosjm, doběhnu, zaplatjm; nebo se c) wezme přjt. čas za budaucj, u p. hodjm, dám, umru, chytjm.

Časugeme pak takto:

Činný smysl.

Oznam. způsob. Spogow. způsob.

Přjtomný čas.

Pas-u, eš, e, eme, ete, au.	
Big-i, eš, e, eme, ete, **gi**.	Nenj.
Wol-ám, áš, á, áme, áte, agj.	
Hled-jm, jš, j, jme, jte, **j**.	

Minulý čas.

Pásl, a, o	gsem	Pásl, a, o	bych
Bil, a, o	gsi	Bil, a, o	bys
Wolal, a, o	gest,	Wolal, a, o	by,
Hleděl, a, o	gsme	Hleděl, a, o	bychom
	gste		byste
	gsau.		by.

Budaucj čas.

Budu		
budeš	pásti,	
bude,	bjti,	Nenj.
budeme	wolati,	
budete	hleděti.	
budau		

Rozkaz. způsob. **Neurčitý způsob.**

Přjtomný čas.

Pas, pas, pasme, paste.	Pásti.
Bj, bj, bjme, bjte.	Bjti.
Woley, woley, woleyme, woleyte.	Wolati.
Hled, hled, hledme, hledte.	Hleděti.

Přechodnjk.

Přjt. čas.	Minulý čas.	Bud. čas.	
Pasa, sauc, sauc, pasauce.	Pas, ssi, ssi, sse.	Buda	pásti,
Bige, jc, jc, bigjce.	Biw, ssi, ssi, sse.	budauc	bjti,
Wolage, gjc, gjc, wolagjce.	Wolaw, ssi, ssi, sse.	budauc	wolati,
Hledě, djc, djc, hledjce.	Hleděw, ssi, ssi, sse.	budauce	hleděti.

Trpný smysl.

Oznam. způsob. **Spogow. způsob.**

Přjtomný čas.

Gsem		
gsi	pasen, a, o,	
gest	bit, a, o,	Nenj.
gsme	wolán, a, o,	
gste	hleděn, a, o.	
gsau		

Minulý čas.

Byl, gsem		Byl, bych	
a, gsi	pasen, a, o,	a, bys	pasen, a, o,
o, gest	bit, a, o,	o, by	bit, a, o,
i, gsme	wolán, a, o,	i, bychom	wolán, a, o,
y, gste	hleděn, a, o.	y, byste	hleděn, a, o,
a, gsau		a, by	

Budaucj čas.

Budu		
budeš	pasen, a, o,	
bude	bit, a, o,	Nenj.
budeme	wolán, a, o,	
budete	hleděn, a, o.	
budau		

Rozkaz. způsob. **Neurčitý způsob.**

Bud	pasen, a, o,	Pasenu	
bud	bit, a, o,	bitu	býti.
budme	wolán, a, o,	wolánu	
budte	hleděn, a, o,	hleděnu	

Přechodnjk.

Pasen, a, o, i, y, a.
Bit, a, o, i, y, a.
Wolán, a, o, i, y, a.
Hleděn, a, o, i, y, a.

Pozn. 1. W neurčitým způsobu se, kolikrátkoliw se tento s giným, hnutj wyznamenáwagjcjm časoslowem spoguge, w koncowce **ti** wynechává **i**, gako: gdu spa**t**, běžjm se napj**t**.

Pozn. 2. Rozeznáwáme časoslowa

a) neprawidelná, která totiž časy swé dle prawidel obyčegných netwořj, gako: gdu, ssel; chci, chtěl; mám, měl; wjm, wěděl —

b) nedostatečná t. g. která wssecky časy neb osoby nemagj, gako: wece (od weceti), wary (od waryti), djm, djme (od djti) a g. —

c) opakowacj, která opakowánj něgakého skutku znamenagj; ta twořjme zawěssowánjm koncowky **wa**: u p. hrá**wám**, běhá**wám**, křičj**wám** —

d) počjnacj, která počjnánj něgakého djla wyznamenáwagj, gako: bohatnu, blednu, mladnu, ssediwjm.

e) bezosobnj, která toliko w třetj osobě užjwáme, gako: prssj, sněžj, hřjmá, a t. p.

f) kmenowá, která totiž od žádného giného slowa nepocházegj, gako: gdu, spjm, dám, a p. — a odwozená, která buď proměňowánjm některých pjsmen, nebo přidáwánjm

něgakých předložek neb koncowek děláwáme, gako: černý, o**černiti**; krásný, o**krássliti**; hořký, z**hořčiti**, a t. p.

g) dokonaná čin auplně učiněný (giž dokonaný) znamenagj, gako: wzal, sedl, a p.

Pozn. 3. Některé pjsmeny se, gako u hlawnjch slow i zde změňugj: **h** w **ž**, **c** w **č**, **k** w **č**, **r** w **ř**: u p. lhu, lžeš; tluku, tluč; mru, mřeš; řeknu, řečeno; chytjm, chycen; trhnu, tržen.

Pozn. 4. Mimo časoslowa počjnacj a opakowacj magj wssecka ostatnj w 3. osobě počtu množ. ne **egi**, nýbrž **j**. Chybně tedy djme slyss**egi**, widě**gi**, a g.

Oddjl druhý.

O nezměnitedlných částkách řeči.

1. Přjslowce.

§. 28. Přjslowce gmenugeme ta, obyčegně při časoslowech stáwagjcj slowjčka, která wygadřugj, kdy, kde, gak? se něco děge. U p. Ten člowěk si pyšně chodj. Umřel náhle. Ušel šťastně nebezpečenstwj, které mu wčera hrozilo.

Rozeznáwáme přjslowce dle wýznamu; gsau přjslowce

1. času, gako: Nynj, potom, dnes, nikdy, někdy, letos, gindy, pozdě; u p. Kdo hledá přjtele bez wady, nenagde ho nikdy. Pozdě bycha honjš.

2. mjsta, gako: Tu, tam, wenku, nahoře, dole, doma, napřed, wšude; u p. Nemá geště wšech doma. Co tam, to tam, o to hlawy nelam.

3. způsobu, gako: Tak, snad, málo, tuze, gistě, přjliš, dobře, chytře, nahlas, honem, a g.

§. 29. Přjslowce některá magj také stupně. Druhý se dělá z prwnjho, přiwěšenjm koncowky **gi**; třetj předloženjm před druhý slabiky **ney**. Tedy: čistě, čistě**gi**, **ney**čistěgi; maudře, maudře**gi**, **ney**maudřegi. Mluwjme tedy chybně, řjkáwagjce: čistěgc, maudřegc.

Některá přjslowce dělagj stupně neprawidelně, gako: mnoho, wjce; málo, méně; dobře, lépe; hustě, haušt, a g. Ty se snadno naučjš.

2. Předslowce.

§. 30. Předslowce udáwagj, gak dwě wěci na sebe se wztahugj. Poněwadž před hlawnjmi slowy neyčastěgi stáwagj, gmenugeme ge předslowce.

Předslowce udáwagj, do kterého pádu hlawnj slowo, před njmž stogj, přigjti musj, nebo každé předslowce chce gistému pádu, žádá gistý pád.

Některá žádagj wždy pád geden, gako:

2hý pád tato: U, do, z, od, bez, dle (podlé, wedlé), kromě, okolo; u p. Bez aurazu gede, koho rozum wede. Gablko nepadne daleko od stromu.

3tj pád tato: K, wstřjc, proti. U p. Doba k době, rownj k sobě. Stogj proti slunci.

4tý pád tato: Mimo, ob, přes, pro, skrze. U p. Gde skrze les. Pro nedbalost byl trestán. Šel přes pole. Chceš-li maudrým mužem slauti, dey řečem mimo se plauti.

6tý pád gediné při, u p. Kdo sedáwagj při hře nedbagjce o práci, brzy pokulhagj od domu k domu co žebráci.

Některá žádáwagj dwa pády, brzy ten, brzy onen, dle rozdjlného smyslu; a sice

4tý a 6tý pád tato: o, w, na, po. U p. Styd se o to po žebráčku prositi, čeho sjlau wlastnj můžeš dobyti. Mluwil o tom. Gest žiw o chlebu a o wodě. Odessel na pole. Sedj na koni. Ten swých djtek nemiluge, kdo gim we wssem powoluge.

4tý a 7mý pád tato: mezi, nad, pod, před; onen na otázku kam? tento na otázku kde? U p. Nechod mezi lidi. Stál mezi stromy w zahradě.

2hý, 4tý a 7mý pád tato: za, s. U p. Ruce pracj zgjzweny lepssj gsau, než giné s prsteny. Spadl s koně. Nenj ho s tu práci.

3. Pogislowce.

§. 31. Pogislowci (spogkami) spogugeme pro krátkost w řeči bud gednotliwá slowa nebo celé sady. U p. Petr a Pawel ssel do kostela; nechtjce spogky užjwati, musili bychom řjci: Petr ssel do kostela, Pawel ssel do kostela.

Některá pogislowce gsau sice giné djly řeči, ale dlauhým zwykem ge za pogislowce máme; gako: čjm — tjm, djlem — djlem, pročež (pro-co-ž), bud — bud (nebo), gak — tak. U p. Čjm wětssj hlawa, tjm wětssj klobauk. Gak si usteleš, tak budeš ležeti.

4. Citoslowce.

§. 32. Citoslowci wygadřugeme krátce w sobě wzbuzené city, (radost, bolest, podiwenj, a p.) Takowá gsau: Ach, heysa, hola, oho, ay, hlehle, hmhm! U p. Ach, gak mnozj litowali, že se z mládi zanedbali!

K citoslowcům patřj také slowa, přirozené zwuky zwjřat, nebo giných kolem nás wěcj wypodobňugjcj, gako: Haf, pác, pif, possem, pssic, kač, hý, a g.

Djl druhý.

Prawopis.

§. 33. Psanj gest widitedlné wygádřenj nasſich myſſlének. Magj=li ſe ale ginj lidé naſſe myſſlénky pjſmem dowěděti, muſjme pſáti ſrozumitedlně, a tak, gak toho wlaſtnoſti čeſké řeči žádagj. Sbjrku prawidel, dle nichž ſe dobře čeſky pjſſe, podáwá nám čeſký prawopis.

§. 34. Má=li naſſemu pjſmu býti rozuměno, dwau zwláſſtě wěcj ſſetřiti muſjme; muſjmeť

1. pſáti wſſecka ſlowa patřjcjmi pjſmenami, a muſjme
2. co pjſſeme, náležitě rozdělowati.

Celé učenj o prawidelném čeſkém pſanj rozpadá ſe tedy we dwě oddělenj. Prwnj učj, gakbychom wſſecka ſlowa patřjcjmi pjſmenami pſáti — druhé, gakbychom, co pjſſeme, rozdělowati měli.

Oddělenj prwnj.

Piš ſlowa patřjcjmi pjſmenami.

§. 35. Patřjcjmi pjſmenami pjſſeme ſlowa, pakli

a) klademe do ſlow zrowna ty pjſmeny, které tam patřj; a pakli

b) zrowna tolik (ani wjce, ani méně) pjſmen tam ſtawjme, kolik patřj. O onom w hlawě prwnj, o tomto w druhé xogednáme.

Hlawa prwnj.

Piš zrowna ty pjſmeny, které patřj.

§. 36. Chci=li pſáti wždy tu pjſmenu, která patřj, muſjm znáti wſſecky pjſmeny dokonale i dle gegich 1) přirozenoſti (powahy), i dle 2) zewnitřnoſti (formy)

Čáſt prwnj.

1. O přirozenoſti pjſmen.

§. 37. Dle ſwé přirozenoſti gſau pjſmeny: ſamohláſky, dwauhláſky, ſauhláſky. (§. 2.)

a) Užjwánj ſamohláſek.

§. 38. Samohláſky **a**, **o**, **u**, **y**, **i**, **e**, **ě** gſau nebo dlauhé nebo krátké. Délka znamená ſe při **a**, **o**, **y**, **e**, poſtawenau nad nimi čárkau:

á, ó, ý, é, při u někdy čárkau (ú) někdy kolečkem (ů), a i se pod linii prodlužuge (j).

§. 39. Kdykoliw se samohláska krátce wyslowuge, piš krátkau. U p. Budeš-li pilný a w činech swých opatrný, budeš nepochybně ssťastný. Proto že gsi hřessil musjš se trestu podrobiti. Zasslápl hada.

Pakli se ale samohláska při dobrém wyslowenj prodlužuge, napjssеš dlauhau. U p. Maudrý člowěk o bohatstwj nestogj. Wáda mezi bratřjmi gest ohawná. — Obyčegně dá se sluchem rozeznati, kde dlauhá samohláska státi má, gako: hada, hádá; pátá, pata; prawá, práwa, práwá; sjla, silný; holubu, holubů.

Pozn. 1. W předložkách hlawnjch slow, pauhý w sobě kmen (§. 4.) obsahugjcjch, se a prodlužuge, u p. národ, zástawa; negsau-li wssak kmen, piš ge krátce: nasaditi, nalhati, nawyknauti. (a)

Pozn. 2. Gen w citoslowcjch pjsseme ó. U p. Ó předivné wěci! Pamatug, ó člowěče, na smrt! — Kdykoliw se gindy o prodlaužiti má, proměňuge se w ů. U p. Strom, strůmek (ne strómek), olowo, olůwko (ne olówko); hole, hůl. (o)

Pozn. 3. ů třeba dobře rozeznati od ú: ono stogj mjsto ou, gakoby to o nad u bylo postaweno; toto gest mjsto au; ono se nepjsse nikdy na začátku, toto nikdy na konci slowa. U p. úmysl, útěcha, lesů. (u)

i, j, y, ý.

§. 40. Na užjwánj těchto samohlásek w řeči welmi mnoho záležj. Při tom řiď se těmito prawidly:

1. Po twrdých sauhláskách (§. 2.) pjsse se w kmenu i w koncowkách y, ý, dle toho, zdaž krátce se neb dlauze wyslowuge. U p. Každá chyba má se naprawiti. Kyselé gjdlo a horký nápog každému neslaužj. Mnohý člowěk rychle zbohatnul. Bohabogným gest tento žiwot cestau k nebi. Sláwa swětská gest gako dým. Lehkomyslný člowěk podobá se těkawému motýlu.

Pozn. 1. Obyčegně se dá ý w ey rozložiti, gako: wýr (weyr, wýskám (weyskám), pýcha (peycha).

Pozn. 2. Kdyby w odwozowánj neb skloňowánj po těchto twrdých sauhláskách i, j státi mělo, proměňugj se we swé přjbuzné: h w z, ch w ss, k w c, č. U p. Drahý, drazj; hluchý, ohlussiti; prudký, prudssj.

Pozn. 3. W cizjch slowech piš ta i, která tato slowa we swé řeči magj; u p. cymbál, cypřiš, Cyrus král, ostrow Cypr, Kristus, Jan, Jerusalém, Jakob.

2. po měkkých sauhláskách (§. 2.) pjsse se w kmenu i w koncowkách i, j, podlé dlauhého neb krátkého wyslowenj. U p. Gjzda na koni nebýwá wždy ssťastná. Bratr zdědil mnoho střjbra. Sibalstwj neprospjwá někdy ani neychytřegssjmu. I nasse žiwobytj gest dar Božj.

Pozn. 1. Má=li se **ď**, **n**, **t** wyslowiti měkce, znamenáme to prauzkem (**ď**, **ň**, **ť**); následuge=li po nich ale **i**, **e**, **ě**, tento prauzek se nedělawá. U p. Na **swětě** **není** **nic** stálého. Giž **Děti** magj dobrému zwykati.

Pozn. 2. **Při** prodlužuge se w složenj se slowy hlawnjmi, a od nich odwozenými; ale stogj=li pro sebe, nebo spoguge=li se s časoslowy, pjsse se s **i**. U p. Při gjdle slussno mjrným býti. Mnohý žák přichází pozdě do sskoly. Poslussnost gest Bohu přjgemnější, nežli oběti. Děti nezbedné býwagj přjsně trestány.

Pozn. 3. Předslowce **wy** prodlužuge se w složenj s hlaw. slowy, a w odwozených, ne wssak w složenj s časoslowy. U p. Každý aul má swůg wýlet. Wymluwil Petrowi, že uloženau práci newykonal.

Pozn. 4. Koncowky **iwa**, **iwo**, **ina**, **inec**, **isko**, **isstě**, **idlo** w slowech třj= a čtyrslabičných, a koncowka **ice** we třj= a čtyrslabičných, magj **i**; ale koncowky **jk**, **jček**, **jř**, **jc**, **jn**, **jm** magj **j**; slowa přjdawná 1. způsobu magj w 2. a 3. pádu množ. počtu **ých**, **ým**, 2. způsobu **jch**, **jm**; kocowky **mi**, **ami**, **emi** magj wždy **i**; **owi** w 3. pádu gedn. počtu, a u žiwotných w 1. pádu množ. počtu má wždy **i**, u nežiwotných ale má 1. pád množ. počtu **owy**; pogislowce **li** (mjsto gestli), a časoslowo pohlawj mužsk. wždy **i**, ženského ale

y; gi w druhém stupni přjslowcj, a w 1. osobě gedn. počtu časoslow na **gi**, má wždy **i**, w 3. osobě množn. počtu ale **j**; 3. pád gedn. poč. osobnj náměstky třetj osoby má **gi**, čtwrtý ale **gi**; 7mý pád ged. muž. téže náměstky **gim**, 3. pád množ. ale **gim**. U p. Kopř**iwa**, klad**iwo**, row**ina**, ow**činec**, pastw**isko**, kad**idlo**; holub**ice**, měděn**ice**; zahradn**jk**, slaw**jček**, nož**jř**, čeled**jn**, ow**čjn**; wesel**ých**, kolm**ým**; Bož**jch**, Bož**jm**; zem**ěmi**, ryb**ami**; Petr**owi**, Petr**owy** (u p. nohy). Slunce, kdykol**i** wycházj, wždy nám den přinássj. Milu**gi** swé bratry a sestry; oni mne ale nemilu**gj**. Dey **gi** pustiti žjlau, ať **gi** ta nemoc nezachwátj.

3. po obogetných sauhláskách (§. 2.) piš

1) we kmenu wždy **i**, **j**, gako: Bič, bjda, fiala, fjk, lisska, ljpa, milost, mjra, piwo, pljce, silný, sjra, wjra, winu, zima, zjwám. Wygmi ale následugjcj slowa, i se wssemi od nich odwozenými; ta magj **y**:

b: by, byt (obydlj), bydlo (obydlj), babyka, bylina, bystrý, kobyla, obyčeg.

l: lysý (lysati, lysák), lyska (wodnj pták), lyko (lyčj), mlynář, (mlýnice), plynu (wyplýwám), slynu, slyssjm, blýskám se.

m: mysl, (smysl, myslénka), myslïwec, myš, smykati, mylný (omyl, mýlka), mygi (myč, pomyge), mydlář (mydliti).

p: pýcha (pyssný, pýchati), pýř (pýřiti, pýřen,), pysk (ret), pytel, kopyto, zpytowati, třpytiti se.

s: syn, sypu, syt, syčeti, sýr, (syrowátka), osyka, syrowý.

w: wy (wykám), wysoký (wýsse, powýssiti), wýti (gako wlk), wýheň, wýr (sowa), wýskati (si wesele), wyza (wyzina), wyžle, zwyk, zwýkati.

z: brzy, gazyk, nazýwám.

2) W koncowkách ale magj

a) hlawnj slowa, na sauhlásku twrdau se končjcj, w 1., 4., 5. a 7. pádu mnoz. počtu **y**, a gen ta, která něco žiwého wyznamenáwagj, magj w 1. a 5. pádu mnoz. poč. **i**. U p. Smrky, topoly, ó stromy! ptáky; ale kosi, (pták kos), drozdi, ptáci.

b) Hlawnj slowa pohlawj ženſk., wycházegjcj na **a**, magj w 2. pádu gedn. poč., pak w 1., 4., 5. pádu mnoz. — a

c) slowa wěcnjho pohlawj, wycházegjcj na **o**, w 7. pádu mnoz. počtu wždy **y**. U p. Ryby, chyby, motyky; slowy, koleny, motowidly. Kdekoliw ostatně w skloňowánj **i** přicházj, měkké gest.

d) Přjdawná prwnjho způsobu magj we wssech pádech **y**: maudrým, pěkných, kulatými.

e) W koncowkách časoslow nikdy **y** nepřicházj. Přechodnjky powažugeme co přjdawná slowa.

Pozn. **é** dá se w kmenowých slabikách (přicházj ale málo kdy,) w **j** neb **ý** proměniti; gako: Lék, ljk; mléko, mljko; lépe, ljp; chléw, chljw; déle, dýl; dwéře, dwjřka.

W koncowkách přicházj neyčastěgi w pádech přjd. slow prwnjho způsobu, a w těch slowech, která se dle nich skloňugj, gako: dobrého, dobrému, dobrém.

Náměstky náš a wáš, a wssecken to **e** w pádech swých neprodlužugj; tedy: nasseho, wasseho, wssemu.

b) Užjwánj dwauhlásek.

§. 41. Z dwauhlásek přicházj neyčastěgi **ey**. Tuto dwauhlásku pjsseme

a) w předložce **ney**. U p. Srdce čisté gest oběť Bohu neypřjgemněgssj. Které gest neywětssj přikázánj w zákoně?

b) w rozkaz. způsobu časoslow na **ám** wycházegjcjch, gako: Dey každému, co mu patřj. Koney bedliwě djlo, které ti Bůh uložil. Zawoley sem swého bratra.

c) w některých cizjch slowech, kde toho wýslownost žádá, a která se tak wždycky psáwala. Takowá gsau: Heytman, kreycar, meyto.

Gindy se wssude psáwá **eg**.

Pozn. 1. Kdo ržkáwá w přjd. slowech 1. způsobu; hodney, dobrey... sspatně to wyslowuge. Máť se ržkati dobrý, hodný, a t. p.

Pozn. 2. Dwauhláska **ay** gest gen citoslowce. U p. Ay, to gsau pěkné ssaty.

c) Užjwánj sauhlásek.

§. 42. Gedinau sauhláskau může se wýznam slowa zginačiti; u p. Le**d** a le**t**; **bez** a **pes**; **ssel** a **žel**; **sup** a **zub**; **D**rn a **t**rn. Na začátku nebo w prostřed slowa poznáme snadno, má-li tam státi **b** nebo **p**, **d** nebo **t**, **h** nebo **ch**, **s** nebo **z**, **ss** nebo **ž**; ale na konci slowa se to někdy tak snadno rozeznati nedá. Newěda, gakau sauhlásku máš na konci psáti, anebo

1. w myssléukách slowo prodluž, a kterau sauhlásku w prodlauženém slowě nalezneš, tu směle napsati můžeš. Tedy piš du**b**, dlu**h**, bře**h**, wa**z**, ze**d**, ge**d**, protože djme du**b**u, dlu**h**y, bře**h**u, wa**z**em, z**d**j, ge**d**em. U p. Do lesa džjwj newo**z**, do moře wody neno**s**. Kdo rá**d** z swého udělj, toho Pán Bů**h** nadělj. — Anebo, zwlásstě w prostřed slowa,

2. wezmi ohled na půwod slowa. Tedy řekneme wozka ne woska, protože pocházj od woziti.

Pozn. 1. Předložka b e z a r o z pjsse se wždy s **z**; u p. Bezruký, bezpečně; roznesu, rozdám, rozsstjpený.

Pozn. 2. Přes piš wždy s **s**; u p. Letělbych přes moře k oliwetské hoře. Přespolnj. Přes hory a lesy.

Pozn. 3. Wyslowuge-li se **g** hrubě, dostáwá praužek. Stáwá se to obyčegně w cizjch slowech, gako: Ingaust, galege, pergamén, gyps, groš, grunt. U p. Český granat gest krásněgssj, než orientálský. Kaupil gsem gypsowau figuru za 12 grossů.

Pozn. 4. Přibjragj-li hlawnj slowa, na **n**, **na**, **no** se končjcj, koncowku, která s **n** začjná, scházegj se w nich dwě **n**; tak máme: De**n**-**n**j, náklo**n**-**n**ost, powi**n**-**n**ost, pa**n**-**na**, wo**n**-**n**ý, se**n**-**n**ý, sauke**n**-**n**ý, a g.

Pozn. 5. Sauhlásku **s** musjme dobře rozeznáwati od **z**. Pjsseme totiž

s: a) na konci slow. U p. Slyš, synu, dobrá naučenj učitele swého. Gak pak se gmenugeš? Co tě nepálj, nehas. — A toto **s** ostane, i kdybychom za ně skabiku **li** postawili. U p. Budeš-li rozssafně gednati, cti a slávy dogdeš.

b) Kdykoliw negakau společnost wyznamenáwá. U p. Gdi s Bohem. Bůh **se** wssemi swatými w nebi wěčně se raduge.

c) Wygádřuge-li pohnutj s wýssky dolů. U p. Syn Božj pro nás s nebe na zemi sstaupil. Sstaupil do pekel. Špatný gezdec snadno s koně spadne.

d) U prostřed slow pjsse se před **st** wždy **s**. U p. Zlé towaryšstwo kazj dobré mrawy. Gednu třjdu tworů působj žiwočisstwo.

z pjsseme, kdykoliw chceme řjci, že

a) se wěc z něčeho dělá. U p. Učinil tělo z hljny. Ty ozdoby gsau ze zlata.

b) něco gako z wnitřku wycházj. U p. Wjno teče ze sudu. Angel wywedl Petra ze žaláře. Byliny rostau ze země.

c) Kdykoliw se něgaké dussewnj hnutj rozumj. U p. „Z hlubokosti wolal gsem k Tobě,“ dj Dawid. Milugte se wespolek z upřjmného srdce.

Čásť druhá.

2. O zewnitřnosti pjsmen.

§. 43. Dle zewnitřnosti (formy) gsau pjsmeny malé nebo weliké. Tyto přispjwagj nemálo k srozumitedlnosti sad a řeči.

Weliké pjsmeny pjsseme

1. na začátku řeči, t. g. kdykoliw začjnáme psáti. U p. Když gest hra neymilegssj, přestaň.

2. w básnjch na začátku každého wersse. U p.

Nelekám se nikdy zlého,
Důwěřjm se w Boha swého;
Onť mne rukau mocnau bránj,
Před každau zhaubau mne chránj!

Každý člowěk leniwý,
Za žiwa giž práchniwj.

3. Gména wlastnj (§. 7.), též slowa přjdawná, která od wlastnjch gmen tworena gsau. U p. Spitihněw, syn knjžete Bořiwoge a sw. Ludmily, založil kostel Týnský w starém městě Pražském. Řeka Labe začjná w Krkonossjch, béře do sebe u Mělnjka Wltawu, u Litoměřic Ohři, teče skrze zemi Mjssenskau a Saskau, a wpadá u Hamburku do moře.

4. Gména, která s uctiwostj wyslowugeme; w psanjch wssecky náměstky, které se na osobu, gjž pjsseme, wztahugj. U p. Bůh. Urozený Pane Hrabě! Wyslyš, Pane, prosbu mau! Wasse Excellencj!

Pozn. Mluwj-li se o bozjch pohanských, pjsse se slowo „bůh“ malau literau.

5. Po některých znamenjch, a sice po

a) punktjku. Po aučinku zlá rada. Dobré samo se chwálj. Dobrý začátek něčeho, gest půl djla hotowého. Hrnec hrnci káže, oba černj gako sáze.

b) dwautečce, kdykoliw se za nj nasse nebo cizj slowa uwáděgj. U p. Maudrý Šalomaun dj: „Lepssjť gest maudrost nad poklady zlata a střjbra.“ Kristus prawj: „Milugte nepřátely swé.“

c) znamenj otázky a wykřičnjku, kdykoliw se těmi znamenjmi sada auplně končj. U p. Čjm odplacuge Bůh za dobré skutky?

Žiwotem wěčným. Běda wssem, kterj zlé páchagj! Nemagjt naděge, že prawého sstěstj dogdau.

Mimo tyto uwedené pády pjsseme wssude malau pjsmenu.

Hlawa druhá.

Piš zrowna tolik pjsmen, kolik patřj.

§. 44. Nesmj se psáti ani wjce pjsmen ani méně, než patřj. Proti tomuto prawidlu chybugeme přečasto; někdy totiž

1. pjsmeny, kterých nenj třeba, do slow přidáwáme. Tak se chybně do mnohých slow přidáwá

n k ě. Mnozj řjkagj mjsto měsjc, mněsjc; mjsto měniti, mněniti; mjsto uměnj, umněnj; mjsto měď, mněď; mjsto město, mněsto; mjsto měch, mněch; mjsto odměna, odmněna; mjsto měssec, mněssec, a g.

w k o. Chybně se řjká: wocjlka, woko, wowes, wobruč, woběd, wobilj, wobraz, woheň, wocel, wolowo, wocet, wokno, woleg, wotep, wopice, woblak, wostrow, wořech, wowoce, woblauk, mjsto ocjlka, oko, owes, oleg a t. d.

Některá slowa magj ale wo; u p. woda, wogák, wonný, wolám, wosk, woman. Gen postaw před ně něgaké předslowce, nebo

od nich něgaké slowo odwozug, a hned se ti to w okáže. U p. Libowonný, rozwodniti, newogenský, a g.

2. Někdy wynecháwáme pjsmeny, kterých, byť se newyslowowaly, předce psáti třeba. Tak se wynecháwá chybně

č před **c**: děwečce, kočce, holčičce má se řjkati, a ne děwece, koce, holčice.

g před některými sauhláskami: před **č**, u p. půgčjm, ne půčjm (t. g. penjze) — před **d**, u p. gdu, ne du; gdeš, ne deš; — před **m**, u p. gméno, ne méno; gměnj, ne měnj; — před **s**, u p. gsem, ne sem. (Toto g se okáže, pakli něgakau slabiku slowu předsadjme, u p. negdu, negsem.)

d před **c**: dcera, ne cera; dsky, ne cky.

d před **l**: widitedlný, ne widitelný; nesmrtedlný, ne nesmrtelný.

l mezi **b** a **k**: gablko, ne gabko.

st, š, ž kmenu před koncowkami ský, ssj, stwj, stwo; u p. městský, řjšský, Božský, kněžstwo, tužssj, wyšssj, mužstwo.

w před mnohými sauhláskami: wzrůst, ne zrůst; wznessený, ne znessený; wzteklý, ne zteklý; wzkřjsjm, ne zkřjsjm; wzbuzowati, ne zbuzowati.

Oddělenj druhé.

Rozdělug náležitě, co pjšeš.

§. 45. Mnohdy káže potřeba, aby se slowo, které se na řádku wegjti nemůže, rozdělilo; gindy zase, aby se rozdělila sada delšj. Každé toto rozdělowánj děge se ginače; giná gsau prawidla pro 1) rozdělowánj slow, a giná pro 2) rozdělowánj sad.

1. Rozdělowánj slow.

§. 46. Slowa rozdělugeme dle následugjcjch prawidel:

1. Stogj-li gedna sauhláska mezi dwěma samohláskama, béře se wždy k slabice následugjcj. U p. Pra-wi-ti, do-ko-na-lost, zwj-ře, kra-gan.

Sauhlásky, sl, sk, st, sst, (někdy i zd, žd,) powažugj se wždy gako za gednu sauhlásku, i berau se tedy wždy obě k slabice následugjcj, ba i tenkráte, kdyby po nich gesstě r státi mělo; tedy: má-slo, ko-stel, lj-ska, hau-sstj, se-stra, prá-zdný.

2) Gdau-li w slowě za sebau dwě, budiž stegné nebo nestegné sauhlásky, wezmeš prwnj z nich k slabice prwnj, druhau přidey k slabice druhé. U p. Pan-na, den-nj, win-na, hod-nost, ssal-ba, koč-ka, slad-ký.

3. Ge-li w slowě wjce sauhlásek za sebau, bráwá se obyčegně gen prwnj z nich k předesslé samohlásce,

a wssecky ostatnj se k následugjcj slabice přidáwagj; u p. kupec-twj, králow-stwj.

Pakli mezi těmi sauhláskami l, n, r gest, a pakli před druhými sauhláskami stogj, béře se k prwnj slabice; stogj-li ale až po nich, přigde k slabice druhé. U p. čer-stwj, ctnost-ný.

4. Gsau-li w slowě při sobě dwě nebo wjce spoluhlásek beze wssj samohlásky, platj w dělenj slow l a r za samohlásku, a stogjcj za njm sauhláska béře se k slabice následugjcj; tedy ml-ha, smr-ti, wl-čj, tr-kati.

5. Složená slowa děl tak, gak složena gsau: listo-pád, dřewo-toč, kolo-maz, do-mluwa.

6. Pjsmeny slabik základnjch nesmjš roztrhowati; slabiky twořjcj se ale wždy oddělugj; tedy: po-sslapu, psá-ti, na-nesu, ze-ptati. Předslowce nesamohláskowané (t. g. žádné w sobě samohlásky nemagjcj, gako w, z, s, wz) se od slowa, s njmž gest spogeno, neodděluge; tedy: wne-su, zrau-bjm, sklá-tjm, zwa-dnu, wzle-tnu.

Pozn. W cizjch slowech se dwě, podlé sebe stogjcj samohlásky děljwagj, gako: Mo-ab, Izra-el, Jo-ab.

2. Rozdělowánj sad.

§. 47. Činjwáme w mluwenj, gak toho smysl nassj řeči žádá, brzy kratssj brzy delssj přestáwky; někde hlasu powyssugeme, gindy ho ubjráme nebo

přidáwáme. Takowéto rozdjly musýme činiti i we psanj, a znaménka, gichž k tomu bráwáme, gmenugeme dělidla. Neyobyčegněgšj mezi nimi gsau tato:

1. Čárka, 6. Wykřičnjk,
2. Střednjk, 7. Záworky,
3. Dwautečka, 8. Uwozowka,
4. Tečka, 9. Rozegjmka,
5. Znamenj otázky, 10. Citowánj.

1. Čárka (,) (komma).

§. 48. Čárku děláme,

1. mezi krátké nápowědi a dopowědi (§. 5.) U p. Chceš-li zlému w cestu wgjti, nedey giskře ohněm býti. Kdo rád ze swého udělj, toho Pán Bůh nadělj. Ljná ruka, holé nesstěstj. Na černo sám sebe maluješ, gestli na giné rád žaluješ.
2. před potažnými (§. 23.) náměstkami, a před některými pogislowci (že, když, aby, gestli . . .), třebaby gen gediné slowo před nimi stálo. U p. Půwodcem gesliček, které djtky o wánocjch tak těssjwagj, byl sw. Frantissek Saleský. Z toho, co sám činj, mnohý bratra winj. Alexander, genž byl král Macedonský, učitele swého gak náležj ctil. Šťastný, kdo cizj přjhodau, wystřjhá se před swau sskodau. Pohané myslili, že se nasse dusse po smrti těla do zwjřat přestěhugj.
3. Při wkládaných slowech a sadách děláme čárku i před ně, i po nich. U p. I djtky magj se,

owssem gen dle sjly swé, přičiňowati. Kdo se sestaral, neboge se, žiw býwá, nestydě se.

4. mezi slowa stegného druhu (t. g. stegné djly řeči), pakli ge žádné pogislowce (a, i, neb . . .) nespoguge. Gsau-li takowá slowa spogena pogislowci, nedělá se čárka mezi nimi, Spoguge-li ale takowé pogislowce celé sady, i před njm se čárka dělá. U p. Čest, wážnost, bohatstwj, dlauhé žiwobytj, nečinj člowěka w skutku blaženého. Odwrať od nás, Pane, hlad, wognu, drahotu, mor i wssecko giné zlé. — Zdrawj a sstěstj, chwála a přjzeň, žiwobytj, ba wsse, čjm lidé wládnau, gen na kratinký čas trwá. Ať gsi doma nebo wenku, zgewně nebo třeba w neyskrytěgssjch mjstech, wssude tě Bůh widj.

2. Střednjk (;) (čárka s punktjkem.)

§. 49. Střednjk děláme

1. mezi dwě delssj sady, které se na sebe gakkoliw wztahugj: buď že druhá předesslau wyswětluge; nebo udáwá přjčinu, následek, wýmjnku předessle; nebo powjdá něco, co gj odporuge, nebo co se s nj srownáwá. U p. Gaký žiwot, takowá smrt; gaká smrt, takowá wěčnost. Wjry gest každému k spasenj newyhnutedlně třeba; nebo bez wjry se nelze Bohu ljbiti. Požehnánj otcowo utwrzuge domy djtek; zlořečenj pak matčino wywracuge základy gegich. Wčera gsi se pilně učil; dnes se ale leniwým prokazuješ.

2. Když wjce, o gedné wěci gednagjcjch sad, w gednu wětssj sadu se pogj. U p. Lidské žádosti gsau kolikery. Ten si žádá zdrawj a dlauhého žiwobyti; onen taužj po učenosti, giný po radostech smyslných; mnozj se namáhagj o wezdegssj bohatstwj: tak každý na giné wěci myslj.

3. Dwautečka (:).

§. 50. Dwautečku děláme

1. když k wyswětlenj předeslané wsseobecné sady, wjce wěcj ze gména se uwádj, zwlásstě djme-li: gako, následugjcj, gmenowitě, a p. U p. Chceš-li zdrawj swého zachowati, užjwey starých léků: střjdmosti a pracowitosti. Čtyry gsau poslednj wěci člowěčj: smrt, saud, peklo a nebe.

2. Uwádjme-li slowa swá nebo slowa něgaké cizj osoby, držjwe to uwáděnj oznámiwsse. Pakli takowáto slowa s něgakau proměnau uwádjme, nedělá se dwautečka před ně. U p. Bůh welj dětem: Cti otce swého a matku swau. — Demonax wida, že se gakýsi mladjk swým ssatem honosj, wzal geg za ten ssat a prawil: Toto prwé owce nosila, a předce gen owcj byla. — Bůh welel dětem, aby otce a matku ctily. Aristoteles prawil swému učenci, aby se k přátelům swým chowal tak, gak chce, aby se oni k němu chowali.

3. mezi nápowěd a dopowěd, kde obě (dopowěd i nápowěd) z wjce článků sestáwagj. U p. (Kdy-

bychom, gsauce k zlému wábeni, ohawnost hřjchu wždy před očima měli: nikdy bychom se, a byť sebe wjce přjgemnostj podáwal, hřjchu nedopustili. — Gako gest mezi těly nebeskými slunce neykrásněgssi; gako gest mezi kowy drahými zlato neywzácněgssj: tak gest mezi ctnostmi křesťanskými láska neypředněgssj a neymocněgssj.

4. Tečka (.) punktjk.)

§. 51. Tečku děláme

1. na konci řečj, neb na konci auplný smysl magjcj sady. U p. Gak nabyl, tak pozbyl. Co tě nepálj, nehas. Opatrnosti nikdy nezbýwá. Po niti klubka dogdeš. Cwičenj a zkussenj dáwá uměnj.

2. Po známých slowech, která pro usporenj času a mjsta zkracugeme, gako: l. P., t. g., c. k., sw., zl., č. (čti). Ale takto zkrácené slowo se nesmj nikdy končiti samohláskau. U p. L. P. 1755 wynalezl w Americe Franklјn hromoswod. — Sw. Jan Nepomucký gest patronem země České. — W Praze gest c. k. prawidelnj sskola.

5. Znamenj otázky (?).

§. 52. Znamenj otázky stawjme při přjmých otázkách po tom slowě, nebo po té sadě, kterým (slowem) nebo kterau (sadau) se na něco tážeme. Gestli se ale wýslowně neptáme, ale gen powjdawě otázku

přednássjme, nedělá se znamenj otázky. U p. Kdo gest wjce k politowánj, slepý čili hluchý? — Může-li pak milowati Boha, kdo nemiluge bližnjho? — Tak pak ti řjkagj? — Otec se mne ptal, kde gsem wčera tak dlauho chodil. Když se ptali Diogena, co we dne lucernau hledá, odpowěděl: „Lidi."

6. Wykřičnjk (!).

§. 53. Wykřičnjk děláme

1. po citoslowcjch, pakli sami o sobě stogj, a na konci s citem pronássených sad. Následuge-li za citoslowcem celá sada, dáš za ně gen čárku, a wykřičnjk teprw na konec sady postawjš. U p. Ó, gak nesstastný gest opusstěný žebrák! Ach, gaká to bolest! Ó hlubokosti bohatstwj, maudrosti i uměnj Božjho! „Eyhle člowěk!" prawil Pilát, ukazuge židům umrskaného Krista Ježjsse.

2. we psanjch za každým titulem. Tedy: Drahý přjtely! Rozmilý rodičowé! Mnohowážený Pane!

7. Záworky ( ), [ ].

§. 54. Mezi záworky stawjme ta přidaná slowa nebo ty sady, které něgakau wětssj sadu, nebo slowa w nj některá obgasňugj. U p. Ó kýž by možné bylo, (prawj mnohý starec,) dny mladosti mé nazpět zawolati! — Potom pak prosil Piláta Josef od Arimathie (proto že byl učedlnjk Ježjssůw, ale tagný, pro strach židowský,) aby sňal tělo Ježjssowo.

8. Uwozowka. („ ").

§. 55. Uwozowku děláme, když cizj slowa uwádjme. Před nimi dělá se dole, po nich nahoře. Má-li se řeč dwau mluwjcjch osob rozeznati, znamenáme slowa gednoho dwěma, druhého pak gednau neb čtyrmi čárkami. U p. Wida Sokrates bohatého ale neuměléko mladjka: „Wiz," prawil, „otroka zlatého!" — Wida Bion (mudrc), gakéhosi záwistiwce welmi zarmauceného, prawil: „Buď potkalo tohoto weliké nesstěstj, nebo giného weliké sstěstj." — „Co to slyssjm o tobě," prawil geden bratr druhému, „že gsi dwa střjbrné swjcny w kostele ukradl?" ‚Kdo, gá?' prawil tázaný; ‚gát nebyl giž kolik let w kostele.'

9. Rozegjmka. (—).

§. 56. Rozegjmku klademe

1. chceme-li dáti čtenáři znamenj a čas k rozmýsslenj, nebo chceme-li geg překwapiti. U p. Mnohý člowěk slibuge druhému hory doly, ale — nic mu nedáwá. Wytrhne meč z posswy, kaukne naň, a — zdlauha ho zastrčj. Gediné prawé zlé gest — hřjch.

2. mjsto wynechaných slow, mnohdy mjsto záworek. U p. Pan N— w N— olaupil pokladnici, a utekl. „Žádný člowěk" — dj Solon — „nemůže se před smrtj za sstastného pokládati."

10. Citowánj.

§. 57. Tato znaménka ſtawjme, chceme-li beze wſſeho překáženj we čtenj k některému w textu ſlowu něgaké poznamenánj přiložiti. K tomu máme *), †), ¹), ²) a pjſmeny ginogazyčné. U p. Wjdeň *) trpěla nedáwno mnoho od nepřátelſkého wogſka. „Co na wás geſt," pjſſe ſw. Pawel, ¹) „ſe wſſemi lidmi pokog měgte."

Pozn. Pro docjlenj wětſſj ſrozumitedlnoſti oddělugeme koncowku **li**, kolikrátkoliw mjſto geſtli ſtogj, od ſlowa, gemuž ſe připoſſuge. U p. Gdeš-**li** neprawau ceſtau, poznaw to, nemeſſkey ſe wrátiti. — Máš-**li** ſſkodu, o poſměch ſe neſtarey — Snadno-**li** wěřjš, lehko ſklamán budeš.

*) Hlawnj měſto w Rakauſjch.
1) k Rjm. 12, 18.

Dodatek.

Poněwadž se mnoho nowých kněh tak nazwaným skladným prawopisem wydáwá, třeba zde, aby se wšem mýlkám předešlo, i o tomto prawopisu něco podotknauti.

Celý rozdjl mezi prawopisem analoǧickým a skladným pozůstáwá w několika maličkostech. Nowě zawedený totiž prawopis pjše

1. wšecko latinskými literami;

2. **j** mjsto dosud obyčegného **g**, gako: **j**ablko, **j**edu, **j**sem, mů**j**, kde analoǧický gablko, gedu, gsem, můg stawj; ano w předložce **ney**, a w rozkazowacjm způsobu časoslow na **ám** wycházegjcjch klade toto **j** mjsto dosud obyčegného **y**, gako: **nej**lepšj, **nej**wřelegšj, wole**j**, wzýwe**j**, a p.

W analoǧickém prawopisu obyčegné **g** klade skladný prawopis gen do cizjch slow mjsto **ǧ**, i pjše tedy: anjel **G**abriel, (my **Ǧ**abriel), **g**beljk, (my ǧbeljk), **g**roš (my ǧroš), a p.

3. Pjše wšude **i** mjsto našeho **j**; tedy: m**i**n**í**m, chod**í**m, obydl**í**, kde se dle analogického mjnjm, chodjm, obydlj a p. pjše.

Pozn. Někteřj spisowatelowé pjšj také **ou** mjsto **au**, a **v** mjsto dosawádnjho **w**, u p. d**ou**fám mjsto daufám — žen**ou** mjsto ženau — m**ou**ka mjsto mauka; **v**ole mjsto wole — **v**idjm mjsto widjm: ale české Museum tuto oprawu do swych spisů nepřigalo, ano: „žeby toto zawedenj ani tuze potřebno ani radno nebylo,“ se weřegně *) wygádřilo.

*) Wiz Časopis českého Museum 1843, sw. 1. str. 8

Obsah.

Djl prwnj.

Mluwnická přjprawa.

Strana

Djl druhý.

Prawopis.

Oddělenj prwnj.

Piš slowa patřjcjmi pjsmenami.

